

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України (м. Луцьк) ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії **Шуляку Назарію Олександровичу** на підставі прилюдного захисту дисертації «**Інформаційна гігієна в системі стратегічних комунікацій України**» за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії з галузі знань 29 Міжнародні відносини 08 серпня 2024 року.

Шуляк Назарій Олександрович, 1997 року народження, громадянин України, освіта вища, у 2020 році закінчив ВНУ ім. Лесі Українки та здобув кваліфікацію «Магістр міжнародної інформації» зі спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, галузі знань 29 Міжнародні відносини. З 01 жовтня 2020 року по сьогодні навчається в аспірантурі Волинського національного університету імені Лесі Українки за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Дисертацію виконано у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк).

Наукові керівники: **Сидорук Тетяна Віталіївна** – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Острозька академія» (м. Острог, Україна); **Васюта Ольга** – доктор габілітований, професор, директор Інституту безпеки та інформатики, Університет Комісії Народної Освіти в Кракові (м. Краків, Польща).

У 15 наукових публікаціях відображені основні результати дисертації, з них: 1 стаття в наукових фахових виданнях України; 2 статті в періодичних наукових виданнях, включених до наукометричної бази Web of Science Core Collection; 2 статті, опубліковані в наукових періодичних виданнях інших держав, 2 підрозділи в колективних монографіях, 1 авторське свідоцтво, 7 тез доповідей. Головні результати дослідження висвітлено в таких публікаціях:

1. Krugliy O., Kozak A., Morenchuk A., Yelova T., Fesyk O., Karpuk I., Shuliak N. Theoretical basis of studying the concept of strategic communications in international relations. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Special Issu. 13/02–XXXII. 2023. P. 123–126.

http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130132/papers/A_22.pdf, Q3 (внесок автора – 30 %)

2. Andriukhina V., Homaniuk O., Yelova T., Korotkyi V., Kotsiuba V., Taradiuk R., Shuliak N. Digitalization and strengthening resistance to misinformation in Ukraine as the instrument of strategic communications. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 14/01/XL. (Volume 14, Issue 1, Special Issue XL). 2024.

P.97-103. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140140/papers/A_16.pdf, Q3
(внесок автора – 30 %)

3. Шуляк Н. О. До питання про основи інформаційної та кібербезпеки США. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Міжнародні відносини»*. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. № 2 (406). С. 114–121.

4. Shuliak N., Mytko A. Problems of Information Space Protection and National. *Information Security International and National Security: Politics, Information, Ecology, Economy: collective monograph* / ed. by A. Mytko. Lutsk: MPBP «Hordon», 2018. P. 133–145.

5. Шуляк Н. Нормативно-інституційна характеристика медіаграмотності та інформаційної гігієни ЄС. *Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам: колективна монографія* / Н. П. Карпчук, Б. М. Юськів, А. М. Шуляк, С. В. Федонюк, Н. О. Шуляк; за заг. ред. Н. П. Карпчук. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. С. 145–158.

У дискусії взяли участь члени разової спеціалізованої вченої ради:

Тихомирова Євгенія Борисівна, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Зауваження:

1. Важливо розглядати типи фейків під час російсько-української війни та COVID-19, оскільки фейки – це й фотографії, зроблені у фотошопі, спеціально створені відеоролики, написані неправдиві або вигадані новини, які важко відрізнити від реальних; акаунти видуманих людей у соціальних мережах, через які поширюється неправдива інформація. Залежно від цілі здійснення впливу, фейки бувають такими, які сіють паніку серед людей; розпалюють міжнаціональну (расову, релігійну тощо) ворожнечу; котрі поширюють хибні думки для того, щоб заплутати громадян, відволікти від правди; фейки, що маніпулюють свідомістю; рекламують когось або щось; фейки, які приносять прибуток масмедіа, що його поширює («жовта преса»); фейки, які плямують чийось репутацію (найчастіше це фото, добре опрацьовані у Photoshop); фейки, які мають розважальний характер.

2. Доцільно було би більше уваги приділити методології дослідження, оскільки дисертант дуже широко обґрунтував використання методів дослідження.

3. У розділах згадується питання безпеки та інформаційного простору. Турбота про національний інформаційний простір є складовою національної безпеки кожної держави. Тому для характеристики інформаційного аспекту геополітичного простору сучасності, на мою думку, слід використовувати не лише термін «інформаційний простір», але і поняття «інформаційно-безпековий

простір». Його необхідно розглядати як простір, де створюється, переміщується та споживається інформація яка, яка забезпечує життєво важливі інтереси особи, суспільства і держави, забезпечується захист українського суспільства від агресивного впливу деструктивної пропаганди, передусім з боку РФ, спрямованої на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України; формування позитивного іміджу України у світі, донесення оперативної, достовірної й об'єктивної інформації про події в Україні до міжнародної спільноти

Шульська Наталія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій факультету філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Зауваження:

1. На нашу думку, у вступній частині дисертації доречно було б указати часові межі дібраного й укладеного корпусу фактичного матеріалу. У меті й завданнях роботи дисертант зауважує про період коронавірусної пандемії і російсько-української війни як деструктивних подій, що істотно вплинули на український інфопростір. У роботі науковий аналіз завершується 2023 роком, доцільно було б звернути увагу хоча б спорадично на перше півріччя 2024, адже, припускаємо, що на третій рік повномасштабної війни відбулися зміни в критичному мисленні суспільства, підходах до медіаграмотності. Це дало б змогу вияскравити певну динаміку в інформаційній гігієні українців.

2. Досліджуючи інфогігієну під час пандемії COVID-19 (п. 3.1.), автор уживає теперішній час у формулюванні дослідницьких висновків, хоча варто було б послуговуватися минулим, оскільки це деструктивне явище уже відійшло на другий план, тому цікавими були б наукові підсумки в контексті періоду, який уже минув.

3. У п. 3.2. Шуляк Н. О., оперуючи попередніми медіадослідженнями, зауважує, що «телемарафон “Єдині новини” має найвищий рівень довіри – 57 % (не довіряють йому лише 6 %)», тоді як за даними найновішого соціологічного опитування Київського міжнародного інституту соціології, проведеного 5–10 лютого 2024 р. й опублікованого на сайті «Детектор медіа», частка тих, хто довіряє, знизилася до 37 %. Натомість до 47 % зросла частка тих, хто не довіряє, у той час, коли в грудні минулого року таких було 38 %. Необхідно було б ці дані уточнити.

Піпченко Наталія Олександрівна – доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародної інформації Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зауваження:

1. По-перше, на нашу думку, авторського осмислення у розділі 1 потребують питання міжнародної політико-правової оцінки порушення прав людини і свободи слова в умовах недосконалого розвитку медіаграмотності та інформаційної гігієни.

2. По-друге, у підрозділі 2.2 серед сучасних тенденцій у сфері медіаграмотності та інформаційної гігієни автор називає штучний інтелект та характеризує деструктивний вплив інструментів штучного інтелекту на суспільно-політичне життя ЄС. Однак хотілося б, щоб автор схарактеризував також позитивні сторони залучення штучного інтелекту для посилення інформаційної гігієни.

3. По-третє, у контексті інформаційної гігієни автор вживає терміни «інформаційна безпека» та «кібербезпека», не роз'яснюючи їх спільні та відмінні риси, а також особливості використання.

4. По-четверте, робота не позбавлена окремих орфографічних і стилістичних помилок та описок, які не впливають на розуміння та сприйняття матеріалу.

Дорош Леся Олексіївна, кандидат політичних наук, професор, доцент кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук, Національний університет «Львівська політехніка».

Зауваження:

1. Більш детального пояснення вимагає трактування дисертантом ключових понять у роботі. Так, зокрема, поняття «інформаційна гігієна», на наш погляд, автором не виправдано звужується лише до академічного виміру – *системи знань, що вивчає вплив інформації на психічне, фізичне та соціальне благополуччя людини та суспільства, розробляє заходи з покращення інформаційного середовища; завданням інформаційної гігієни є розробка основ гігієни інформаційної поведінки, наукове обґрунтування заходів з організації інформаційних мереж і процесів, виробництва, розповсюдження, споживання, зберігання та відтворення інформації, а також наукове обґрунтування (курсив наш) гігієнічних нормативів інформації та її середовища (с. 16, 20). Водночас трактування цього поняття мало б охоплювати й процесуальний та інституціональний виміри забезпечення інформаційної гігієни як сукупності інститутів та практичних заходів, що забезпечують збереження «інформаційного здоров'я» громадян України та ефективного застосування методів запобігання негативним інформаційним впливам.*

2. З методологічної точки зору менша увага в дисертації зосереджена на нормативно-правовому регулюванні забезпечення функціонування системи інформаційної гігієни. Звичайно, ми розуміємо, що складність нормативно-правового регулювання такої складної сфери, пов'язаної з інформаційно-психологічним виміром суспільних взаємодій, стосується, насамперед,

розпливчастості та недосконалості чинного законодавства в Україні. Насамперед це пов'язано з відсутністю гранично чітких операціональних і практично застосовуваних формулювань і термінів, пов'язаних із регулюванням використання інформаційних технологій, що відкриває шляхи для різноманітних зловживань при оперуванні ними. «Широка» прогалина в правовій системі зумовлена недосконалістю системи законодавства загалом, зокрема існуванням «подвійних стандартів», при застосуванні яких звинувачення у використанні «брудних» інформаційних технологій у стратегічних комунікаціях та в аморальності можуть висувати особи, які самі активно порушують законодавство, використовуючи подібні технології.

3. З методологічної точки зору, на нашу думку, варто б чітко обґрунтувати використання тих чи тих методологічних підходів (наприклад, системного, постбіхевіористського, неоінституціонального) у дослідженні, у межах яких можливі розгляд та моделювання системи інформаційної гігієни, врахування різноманітних чинників екзогенного та ендогенного характеру при її функціонуванні, виявлення перешкод, які ускладнюють функціонування такої системи, зменшують її ефективність і якість у процесі стратегічних комунікацій. Також при описі методів дослідження (с. 19) варто більш чітко виокремити загальнонаукові (системний, порівняльний, історичний тощо), емпіричні (контент-аналіз, аналіз документів) та логічні (аналіз, синтез, індукція, дедукція) методи.

4. Автор слушно стверджує про необхідність подальшого вивчення проблем захисту інформаційного простору, національної інформаційної безпеки та інформаційної гігієни в Україні в період постправди (с. 21, 42–45). Сьогодні ми дійсно живемо в епоху постправди, коли емоційне і суб'єктивне виходить на перший план і відіграє визначальну роль при формуванні політичних переваг, коли інформаційні технології повною мірою використовуються для маніпулювання політичною свідомістю та при формуванні політичної культури громадян. Відтак, при розгляді системи інформаційної гігієни цікавим видається чинник штучного інтелекту, який може використовуватись для фальсифікування повідомлень (у тому числі суспільно-політичного характеру), тим самим посилюючи прояви постправди. Дисертант детально розглянув регулювання цієї проблематики на рівні ЄС (с. 102–105). Чи виявив дисертант при здійсненні свого дослідження такі тенденції в Україні? І чи можна сьогодні запропонувати певні механізми подолання негативних проявів епохи постправди та формування ефективної системи інформаційної гігієни, враховуючи можливості, які надають цифрові технології та технології штучного інтелекту?

5. З інституційної точки зору варто говорити про нагальну потребу створення служби інформаційної гігієни, яка б насамперед могла контролювати якість інформаційних повідомлень, реклами (головно політичної) тощо. Ця служба

мала б складатися з досвідчених експертів, наділених повноваженнями цілком або ж частково забороняти ті чи ті інформаційні кампанії, спрямовані на маніпулювання свідомістю людини. Такі заходи спрямовані на забезпечення психологічного здоров'я нації, забезпечення реалізації права людини на свідомий вибір. Водночас тут виникає загроза того, що така державна служба може стати інститутом цензури, який з ідеологічних чи кон'юнктурних міркувань просіюватиме інформацію, надану для широкого загалу. Відтак, виникає запитання, як вберегтися від такої загрози або ж мінімалізувати її появи.

6. Вважаємо, що рекомендації, що їх подає дисертант щодо правил інформаційної гігієни (с. 167–186), слід систематизувати, враховуючи суб'єктний (окрема людина, суспільство, держава, міжнародна спільнота) та часовий критерії (коротко-, середньо- та довгострокова перспектива).

7. Робота не позбавлена мовних і стилістичних огріхів, трапляються стилістично невдалі конструкції та словосполучення, подекуди виявляємо неточності.

Результати відкритого голосування:

«за» – 5 членів ради;

«проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти у науки України (м. Луцьк) присуджує **Шуляку Назарію Олександровичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

**Голова
разової спеціалізованої
вченої ради**

проф. Наталія КАРПЧУК